

Het feest van de ambetante tante

'De stad en een veld zijn verre van een stad en een veld. Naarmate men dichterbij komt, ziet men huizen, bomen, dakpannen, bladeren, grassen, mieren, poten van mieren en zo tot in het oneindige toe. Dat alles gaat schuil onder de naam stad en veld.'

– Blaise Pascal (1623-1662), Gedachte 115bis

Deze stad werkt op mijn zenuwen. Haar voorkomen, haar lucht, haar geluiden en geuren veroorzaken gevoelens van afkeer. En dan is er nog die mentaliteit. Maar ik woon er en blijf er wonen. Ik ervaar Sint-Niklaas als een inwonende tante: ze is ambetant, maar ik heb haar nodig, voor het geld en omdat ze op het huis let als ik er niet ben. Ze heeft allicht enkele charmante eigenschappen. Ik negeer ze. Te veel welwillendheid is melig.

Sint-Niklaas werd mijn stad. Meer dan vijftig jaar geleden koos ik deze plek om lichtzinnige redenen: de hoop op enige rijkdom en de centrale ligging. Ik bewoonde een huurhuis met een vooral prachtige voorgevel, in de Prins Albertstraat, vlak bij het station. Alles voorlopig. De stad interesseerde me nauwelijks. Ik zou er mijn eigen leven organiseren en dacht toen nog baas te zijn over dat eigen leven. Daarbij heb ik het Sint-Niklaaseffect onderschat. Dat besef ik nu. Ik denk na over leven en wonen en terwijl ik dat doe, adem ik Sint-Niklaas, loop op haar grond, hoor hoe de gebouwen haar geluiden weerkaatsen en voel de mentaliteit die er hangt. Vooral dat. Daarom schrijf ik dit boek en deel mijn bedenkingen van afkeer en genegenheid. Ik doe het vanuit verwondering, in een poging om het onbeschrijfelijke te beschrijven.

De directe aanleiding voor dit boek is een verjaardagsfeest. Sint-Niklaas is jarig: 800 jaar. Dat stoort me niet. Maar het was de prikkel die ik nodig had om de dingen die op mijn zenuwen werken ook te verwoorden. Daarbij gaat het niet over wat er die eerste 750 jaar gebeurde. Dat is voor mijn tijd. Het is voer voor historici. Mijn territorium is de binnenstad die ik bewoon en de dingen die ik met eigen zintuigen meemaak. Het kan gebeuren dat mensen die in randgemeenten wonen of verder in het Land

van Waas of zelfs in het buitenland, toch menen iets te herkennen. Het weze hun gegund, maar er is weinig kans. Sint-Niklaas is uniek. De stad is als die inwonende ambetante tante. U moet ze meegemaakt hebben om te begrijpen hoe het zover is kunnen komen.

Een stad is veel, zelfs deze middelgrote tussenstad. Veel elementen bepalen hoe Sint-Niklaas groeide tot wat ze is. Weinig is meetbaar. Het meest intrigerende is wat men 'de mentaliteit' noemt. Het moeilijk te beschrijven gedrag dat kenmerkend is voor een stad. Hoe het komt dat bewoners en bezoekers er zich zo gedragen. Bijvoorbeeld, welke cafés standhouden, waarom de stadsschouwburg volloopt voor dit evenement en niet voor dat andere, waarom een parking niet bovengronds is, maar half ondergronds, hoe het komt dat de straatstenen er zo oneffen zijn, waarom hier minder geflaneerd wordt dan in vergelijkbare steden. Een onderzoek naar keuzes heeft economisch belang. De banken, warenhuizen en Facebook bepalen het profiel van de gebruiker, noteren wat als leuk wordt aangevinkt en wat niet. Het is platte commercie, maar het werkt tot op zekere hoogte. Als ik in dit feestboek de stadscultuur van Sint-Niklaas bespreek en onderzoek, is het niet om iets te verkopen, behalve natuurlijk dit boek.

Feest dus. Maar we weten het: feesten lopen vaak uit de hand. Oude familiekwetsies, opgekropte jaloezie, maar ook venijnige kleinigheden kunnen aanleiding geven tot woorden die verkeerd vallen. Het bederft de sfeer. De rosbief smaakt niet meer. De feestelingen kunnen er beter op voorbereid zijn. Het beste is om tamelijk nuchter te blijven, om niet te veralgemenen, af en toe te zwijgen en zelfs te luisteren naar wat anderen zeggen. Het is tegen onze natuur en het vergt oefening.

Het stadsbestuur organiseert het verjaardagsfeest en is terecht op haar hoede. Sint-Niklaas heeft geen smetteloze faam maar het bestuur begroot geld om dat ten goede te corrigeren. Zo geeft het enerzijds subsidie aan mensen die bijeenkomsten en feestelijkheden organiseren en anderzijds wil het afspraken maken om de sfeer gezellig te houden. Wil een feestproject in dit kader goedgekeurd worden voor subsidie, dan moet het onder andere (we citeren het reglement) 'een gemeenschapsvormend doel hebben – Sint-Niklaas als dynamische stad in de kijker zetten – de fierheid van de inwoners van Sint-Niklaas op hun eigen stad bevorderen – binnen de missie van de stad passen'. De feestvierders kunnen dan het beste de stad

propageren als 'een sociale stad voor jong en oud, een ondernemingsvriendelijke stad, een warme en solidaire stad, een duurzame en toekomstgerichte stad, een participatieve en democratische stad of een kindvriendelijke stad'. De organisatoren mogen één of meer items kiezen.

Het begint al. Maar goed, we sluiten meteen een serieus compromis: we zullen burgemeesters en schepenen niet opvoeren. Wat ze ons willen meedelen, weten we al. Het wordt ons gratis ingepompt. Het gebeurt wellustig via de regionale pers, toespraken, de website van de stad en verkiezingspropaganda. Veel daarbij heeft te maken met partijpolitiek. Het getouwtrek binnen dit kluwen is interessant, maar het is een ander verhaal. Ik wil er hier niet mee bezig zijn. Ik zal niet doen alsof het er niet is, maar ik ga het niet benadrukken. We houden het proper.

Er is nog iets. Schrijven over zaken die alleen maar goed zijn en schoon en zuiver, is oninteressant en saai. Geen enkele roman, lied, gedicht, film, theaterstuk of schilderij gaat alleen over het pure. Dissonanten brengen nuances en leven.

Sint-Niklaas ervaar ik als een tussenstad. We zijn er minder dan vijftig kilometer verwijderd van Brussel, Gent en Antwerpen. Zo is er contact met de cultuur van grotere steden, met hoger onderwijs bijvoorbeeld of meer gespecialiseerde geneeskunde. Anderzijds komen mensen uit rurale deelgemeenten en dorpen van het Land van Waas naar Sint-Niklaas voor hun middelbare studies, om er te werken, zich in ons ziekenhuis te laten verzorgen of te winkelen. Na gebruik van deze stad keren ze terug naar hun halfopen bebouwing. Voor sommigen is Sint-Niklaas een uitvalsbasis, voor anderen een 'gebruiksstad'. De bewoners van Belsele, Nieuwkerken en Sinaai mogen gerust zijn. Ze komen minder aan bod, maar ze zijn wel aanwezig als ze een voet, fiets- of autoband in de binnenstad zetten.

Nog iets. Ik ben fotograaf. Dat is niet alleen een beroep, het is ook een manier van leven, van kijken vooral. Veel van wat ik beschrijf, is niet alleen de weergave van wat geschreven en gezegd wordt, maar van wat er te zien is. Geloof me. Of beter nog: laat dit boek de prikkel zijn om me niet te geloven en u te bevestigen in uw eigen afkeer, kennis, bewondering of twijfel. In ieder geval, laat de verwondering duren.